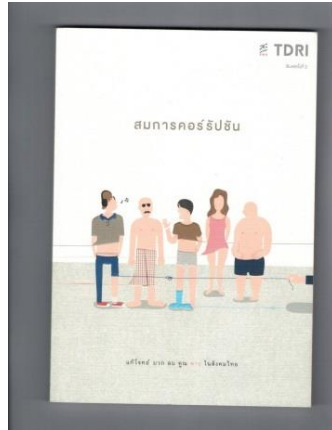

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ศรัณย์ดิษฐ์ เบญจพงศ์*

พีระพงษ์ เตชะพัฒนานนท์. (บ.ก.). (2560). *สมการคอร์รัปชัน แก่โจทย์ บวก ลบ คูณ หาย ในสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).

ความนำเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้

ศาสตราจารย์โรเบิร์ต คลิตการ์ด (Robert Klitgaard) นักเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัย Claremont Graduate University (CGU) ประเทศสหรัฐอเมริกา เสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตในรูปแบบของสมการ เรียกว่า “สมการคอร์รัปชัน”

$$C = M + D + A$$

C คือ Corruption (คอร์รัปชัน) M คือ Monopoly (การผูกขาด) D คือ Discretion (ดุลยพินิจ) และ A คือ Accountability (กลไกความรับผิดชอบ) สมการแสดงให้เห็นว่า ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันจะเพิ่มขึ้นหากระบบเศรษฐกิจมีการผูกขาดกับการใช้ดุลยพินิจสูงเกินไป ตรงกันข้าม หากความรับผิดชอบมากขึ้น โอกาสที่คอร์รัปชันจะลดลงจะมีมากขึ้น ดังนั้น สังคมต้องเข้าใจตัวแปรสมการและพยายามบวก (+) กลไกความรับผิดชอบ ลบ (-) การผูกขาดและการใช้ดุลยพินิจที่ไม่เหมาะสม

หนังสือ “สมการคอร์รัปชัน: แก่โจทย์ บวก ลบ คูณ หาย ในสังคมไทย” ผลงานของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ถูกตีพิมพ์เป็นครั้งที่ 2 มีจำนวน 200 หน้า เนื้อหาหนังสือเป็นความพยายามขยายความเข้าใจประเด็นคอร์รัปชันตามแนวคิดสมการคอร์รัปชันของศาสตราจารย์โรเบิร์ตคลิตการ์ด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจปัญหาคอร์รัปชันในสังคมไทย ผ่านคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการ ภาคธุรกิจ ภาคสังคม และสื่อมวลชน โดยใช้ตัวแปรทั้งสาม คือ การผูกขาด การใช้ดุลยพินิจ และกลไกความรับผิดชอบ เป็นตัวเดินเรื่อง ทำให้ประเด็นปัญหาคอร์รัปชันที่ซับซ้อน สามารถทำความเข้าใจได้ยากนัก นำไปสู่การค้นหาคำตอบว่าสังคมควรทำอะไรเพื่อลดคอร์รัปชันอย่างเป็นระบบ และตอนท้ายของหนังสือได้เสนอแนวคิด “การเมืองแบบเปิด” หลักการพื้นฐานที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและการเปิดเผยข้อมูลเพื่อความโปร่งใส ซึ่งจะเป็นรากฐานของการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน เพื่อให้ผู้อ่านนำไปคิดต่อยอดความรู้ได้ต่อไป

---

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

สาระสำคัญของหนังสือ

เนื้อหาภายในหนังสือแบ่งเป็น 4 บท ได้แก่

บทที่ 1 การผูกขาด (Monopoly) ประกอบด้วย 2 บทสัมภาษณ์

บทสัมภาษณ์ คุณสฤณี อาชวานันทกุล นักเขียน นักแปล และนักวิชาการอิสระท่านให้ทัศนะว่า “การผูกขาด” คือ การมีอำนาจเหนือตลาด และชี้ชวนให้สังคมตระหนักว่าเหตุใดเราจึงมองคอร์รัปชันเป็นปัญหาเป็นสิ่งที่เลวร้าย แต่กลับมองไม่เห็นปัญหาหรือกลัวยอมรับ “การผูกขาด” ที่ลงลึกไปถึงระดับวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้อ่านจินตนาการว่าสังคมจะดีกว่านี้ได้หากการผูกขาดลดน้อยลง แล้วเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการผูกขาดต้องให้ความรู้และข้อมูลแก่ประชาชนโดยการตั้งคำถามและเปรียบเทียบในแง่มุมต่าง ๆ

บทสัมภาษณ์ ดร.เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน นโยบายการแข่งขันการป้องกันการผูกขาดและการคุ้มครองผู้บริโภค ผู้อำนวยการวิจัยด้านบริหารจัดการระบบเศรษฐกิจ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ท่านมีทัศนะว่าควรใช้วิธีการประมูลเพื่อจัดการ “กำไรส่วนเกิน” อันเกิดจากการผูกขาดของภาครัฐ และระบบออกใบอนุญาตไปทดแทนระบบสัมปทานแบบเก่า อีกทั้ง ชี้ให้เห็นจุดอ่อนและข้อจำกัดของกลไกเชิงสถาบันในการบังคับใช้กฎหมายต่อต้านผูกขาด และเห็นว่าหากสามารถลดการผูกขาดได้การทุจริตคอร์รัปชันจะลดลง

บทที่ 2 การใช้ดุลยพินิจ (Discretion) ประกอบด้วย 2 บทสัมภาษณ์

บทสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี ชัยวัฒน์ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์และผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมและการทดลอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านอธิบายถึงความสัมพันธ์ของการใช้ดุลยพินิจและกฎระเบียบกับความเป็นธรรม และยืนยันว่าการลดดุลยพินิจช่วยลดคอร์รัปชัน รวมทั้งประสิทธิภาพของระบบราชการจะเกิดขึ้นเมื่อมีกฎระเบียบที่ดีและใช้ดุลยพินิจอย่างเป็นธรรม

บทสัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ พัวพงศกรนักวิชาการสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ท่านมีทัศนะว่า การใช้ดุลยพินิจต้องเหมาะสม และไม่ได้แปลว่าต้องน้อยที่สุด เพราะดุลยพินิจยังมีความจำเป็น และการเปิดเผยข้อมูลเป็นเครื่องมือแก้ปัญหการใช้ดุลยพินิจที่อาจผิดพลาดได้ดีที่สุด

บทที่ 3 กลไกความรับผิดชอบ (Accountability) ประกอบด้วย 5 บทสัมภาษณ์

บทสัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.นวลน้อย ตรีรัตน์ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเรื่องปัญหาคอร์รัปชันและผู้อำนวยการสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านเห็นว่า การรับผิดชอบมีความสำคัญต่อการสร้างกลไกการรับผิดชอบ ซึ่งข้าราชการต้องรับผิดชอบทั้งต่อผู้บังคับบัญชาและประชาชน หากภาครัฐเจตนาจัดการทุจริตคอร์รัปชันต้องเปิดเผยข้อมูลให้มากที่สุด

บทสัมภาษณ์ ดร.มานะ นิมิตรมงคล เลขาธิการองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) ท่านมุ่งความสนใจไปที่ประมวลจริยธรรมตามรัฐธรรมนูญ และถ่ายทอดประสบการณ์การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของภาคเอกชน

บทสัมภาษณ์ คุณบุญยืน ศิริธรรม ประธานสหพันธ์องค์กรผู้บริโภค (สอบ.) อดีตสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดสมุทรสงคราม ท่านเห็นว่าคอร์รัปชันนั้นไม่ได้เริ่มที่ตัวบุคคลแต่เริ่มที่สังคมเอง สะท้อนปัญหาคอร์รัปชันจากมุมมองภาคประชาชน และเสนอให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบคอร์รัปชัน ไม่ใช่ผูกขาดการตรวจสอบไว้ที่หน่วยงานของรัฐ

บทสัมภาษณ์ คุณดาวัลย์ จันทรหัตถี เจ้าหน้าที่อาวุโสและที่ปรึกษาชุมชน มูลนิธิบูรณะนิเวศ แกนนำชาวบ้านที่เคลื่อนไหวต่อต้านการทุจริตในโครงการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียคลองด่าน ท่านถ่ายทอดประสบการณ์ต่อสู้ของภาคประชาชนเพื่อให้เกิดกลไกความรับผิดชอบจากนโยบายของรัฐ ผ่านบทเรียนกรณีคลองด่าน และเสนอว่าภาคประชาชนต้องทำงานเชิงลึกในการต่อต้านคอร์รัปชันเพื่อให้เกิดการตรวจสอบรูปแบบอื่นนอกเหนือจากช่องทางหน่วยงานของรัฐ

บทสัมภาษณ์ คุณอริศม คุณาวุฒิ นักเขียน สื่อมวลชน และบรรณาธิการบริหารนิตยสาร Way ท่านอธิบายความสัมพันธ์ของคอร์รัปชันกับระบบอุปถัมภ์ และให้ทัศนะว่า วัฒนธรรมความรับผิดชอบไม่ใช่มรดกทางวัฒนธรรมของสังคมไทย ดังนั้น สังคมไทยจึงต้องร่วมกันสร้างขึ้นมา พร้อมทั้ง เสนอแนวทางบทบาทสื่อมวลชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

บทที่ 4 การเมืองแบบเปิด (Open Politics) ประกอบด้วย 2 บทสัมภาษณ์

บทสัมภาษณ์ ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ท่านเห็นว่า “กำไรส่วนเกิน” ที่มาจากการผูกขาด การใช้ดุลยพินิจ และปัญหาการควบคุมกฎระเบียบ เป็นต้นตอคอร์รัปชัน และเห็นว่า ประชาธิปไตยเป็นเงื่อนไขจำเป็นแต่อาจยังไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน

บทสัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร ศาสตราจารย์ภาควิชาเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัย ท่านเสนอให้ทัศนะว่า สังคมต้องให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรม เพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตยที่แข็งแรง

บทวิจารณ์และคุณค่าที่ได้รับจากหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ เชิญผู้อ่านเข้าใจปัญหาคอร์รัปชันในบริบทสังคมไทย พร้อมชวนค้นหาวิธีแก้โจทย์เพื่อต่อสู้กับคอร์รัปชันมีลักษณะเด่น คือ แต่ละบทจะยกประเด็นเพื่อเดินเรื่อง เนื้อหาภายในเป็นรูปแบบบทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และประสบการณ์ในการทำงานอย่างต่อเนื่องและเป็นที่รู้จักในวงกว้างเริ่มด้วยการตั้งคำถามจากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิเสนอหลักการ ประสบการณ์ ทัศนะหรือชวนคิดในขอบข่ายประเด็นที่กำหนดอย่างกล้าหาญเพื่อนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน หนังสือเล่มนี้จึงนำเสนอมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับคอร์รัปชัน และสะท้อนแนวคิดที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ช่วยเปิดโลกทัศน์แก่ผู้อ่านให้เกิดแรงบันดาลใจจะมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหายุทธวิธีคอร์รัปชัน

สำนวนภาษาภายในหนังสือเป็นการถอดความบทสัมภาษณ์จึงมีเนื้อหาตรงไปตรงมาไม่เยิ่นเย้อ คลี่คลายความสงสัยในแต่ละประเด็นคำถามได้ภายใน 2-3 ย่อหน้า และอ่านเข้าใจได้ไม่ยากเกินไป เต็มไปด้วยอรรถรสและความเข้มข้นของเนื้อหา ตลอดจนยกตัวอย่างเหตุการณ์ทันสมัย เพื่อช่วยให้ผู้อ่านระลึกเปรียบเทียบ วิเคราะห์ ทำความเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายมากขึ้น ถือเป็นเสน่ห์ของหนังสือเล่มนี้

โดยสรุป หนังสือเล่มนี้นับเป็นหนังสือที่มีคุณค่าเพราะถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิเนื้อหาสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงภายใต้สถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างดี เหมาะสมใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบสำหรับนักศึกษาอาจารย์ และนักวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์รัปชัน

อนึ่ง เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2562 ระหว่างจัดทำบทความฉบับนี้ ข้าพเจ้าได้รับทราบข่าวเสียชีวิตกะทันหันของ ดร.เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ ข้าพเจ้าขอแสดงความเสียใจต่อการจากไปของ ดร.เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ ไว้ในที่นี้

บรรณานุกรม

พีระพงษ์ เตชะทัตตานนท์. (บ.ก.). (2560). *สมการคอร์รัปชัน แก่โจทย์ บวก ลบ คูณ หาย ในสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).